



Презентація

Нещодавно відома українська письменниця Галина Пагутяк презентувала нову книжку "Сентиментальні мандрівки Галичини": бачити свою Вітчизну з усіма її красотою і втратами, сказати правду про нинішню і майбутнє, пам'ятаючи минуле.  
На фото: Галина Пагутяк (у центрі) у Львівському етнографічному музеї

**Галина ПАГУТЯК,**  
лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка

## Доки мовчить історична пам'ять

Військові злочини мусять бути покарані і не забуті, щоб уникнути їх повторення. До них не можна приліпити штамп локальної історії, бо вони належать історії глобальній. Це — урок, який треба вивчити, аксіома, яку треба прийняти як метод. Злочини окупаційної влади на Донбасі мають той самий почерк, що і злочини енкаведистів у червні 1941 року, коли в Галичині було замордовано десятки тисяч українців і поляків: членів "Просвіти", вчителів, лікарів, адвокатів, науковців, священників. Усього лише за кілька днів. Як і тепер, тіла закопували, вкидали в шахти, топили, щоб приховати злочини. Суспільство не вивчило уроку. Ті самі методи розправи і та сама наївність, що сусіди не донесуть, що окупанти виявлять гуманність. Минуло понад двадцять років Незалежності України, і досі не проведено ексгумації в урочищі Саліна, не встановлено меншої частини імен людей, яких вбивали просто дерев'яними молотами для транспортування солі і вкидали в соляні шахти на околиці Добромиля. Пам'ять — це не лише каплиці та молебні чи впорядкування масових поховань. Це — дослідницька робота задля створення в майбутньому Міжнародного трибуналу над злочинцями комуністичного режиму. Золото партії фінансує досі лівацькі фонди по всьому світу, терористичні угруповання, тоталітарні режими, використовується для підкупів європейських політиків та чиновників з міжнародних організацій. Підлість і ницість наших сучасників щодо мільйонів невинно загиблих жертв вражає, як і кількість тих, хто за гроші фальсифікує історію. Не менше вражає і байдужість, бо масова культура країни-окупанта відбила мізки не лише старшому поколінню, а й народженим у незалежній Україні. Активістів громадських рухів піддають обструкції або просто оминають. Ну й що, що хтось хоче побудувати на львівській Цитаделі житлові будинки, вигортуючи бульдозером останки тисяч не ідентифі-

## Ми воліємо перемогу

кованих жертв? Це ж яка користь місцевій владі, які відкати! Може, посполитим щось перепаде у вигляді робочих місць. Правда, почався скандал, процес призупинили. Але десь у Дрогобичі на місці білий будують ресторан, розважальний комплекс, а на місці Саліни планують зробити санаторій, бо там вода цілюща, а місцеві мародери розбирають катівні на цеглу, бо нема роботи. Та й у 50-ті роки там був уже санаторій. Скільки ж робочих місць з'явилося б! Тому й історичну пам'ять намагаються зам'яти, принизити, бо вигода переважає біль. Чи було знято хоча б один документальний фільм про Саліну, про розстріли в Бронницькому лісі і Раві-Руській? І чи показав би його Перший національний? Дивіться Шустера і Шоу холостяків. І День Перемоги на "Інтері". І мрійте про "жорстких менеджерів" на кшталт Сталіна і Чаушеску.

Місто Соколів поблизу Стрия було знищено за 5 років у Другу світову війну. Невже не можна було поставити за 26 років бодай каменя з пам'ятним написом на пустирі? Хай би водії проїжджали і читали. Бодай щось, бо тема трагедії Соколів абсолютно не досліджена. Погугліть — я кажу правду. Нікому це не потрібно. Ні порядним стрийчанам, ні районній владі. Мешканці сусіднього села Великі Дідушичі знайшли на цвинтарі фігуру Мадонни, яка колись стояла в центрі Соколів, і поставили край дороги. Одна рука в неї відбита. Оце все, що залишилось від міста з 500-літньою історією. Ні словечка...

Хто зна, як воно буде далі. Де мовчить історична пам'ять, там починають промовляти доноси і розстрільні списки.

## Вибачте нас, українців...

Вибачте нас, українців, за те, що кожного дня вбивають наших синів і братів на війні, і це заважає вашому бізнесу. Вибачте, що країна, яка захопила нашу землю, збила ваш літак і забрала життя мирних громадян. За те, що вам доводиться відмивати від крові гроші і обійматися з кремлівським монстром. Що у вас уже болить язик висловлювати занепокоєння і ховати очі щоразу, коли брутально

порушують наші фундаментальні людські права.

Вибачте, що ми також, як і всі люди на планеті, заслуговуємо право на життя, чисте довкілля, гідну оплату праці, освіту, ЗМІ і обслуговування державною мовою у своїй країні. Вибачте, що ми не меншини, бо тоді б ви кричали на цілий світ про порушення наших прав і захищали б нас. Хоча б не заважайте нам відстоювати свої права у власній державі.

Вибачте, що не здатні донести до вас правду про історію України, про наших героїв, нашу тисячолітню культуру, бо годі пройти через сито політкоректності й толерантності. Вибачте за недоречний патріотизм, ми не знали, що любити Україну — це злочин і націоналізм. Вибачте за нашу історію, написану чужинцями, сфальшовану прислужниками Московської імперії.

Вибачте за нашу владу, яка слабка і нища, і не готова відстоювати національні інтереси. Вибачте, що ми не достойні називатись європейцями після Голодомору, який ви не помічали, сталінських, хрущовських і брежнєвських репресій, лінгводи української мови. Зате ви здатні повірити, що ми найбільші у світі антисеміти, гомофоби, расисти і фашисти.

Вибачте, що ми не хочемо у себе неомарксизму після майже столітнього панування комуністичної ідеології і мільйонів знищених комуністичним режимом українців. Ми починаємо розуміти, що тієї Європи, про яку мріяли, уже немає. Є бюрократична, корумпована і лицемірна.

Вибачте, що погано боремось з корупцією, але ж капітали наших корупціонерів працюють на вашу економіку, бо знаходяться у вас.

Вибачте, що ми не завжди дотримуємось ваших вказівок, що ми не всі слухняні й не покірні, і що вважаємо деякі з цих вказівок абсурдними і смішними.

Врешті, вибачте, що ми воліємо перемогу, а не мир будь-якою ціною, бо ми нація воїнів, а не рабів, і більше не хочемо бути буферною зоною і колонією ні для кого.

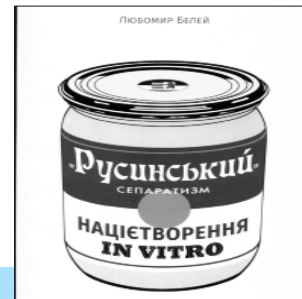
Вибачте, що вас втомлюємо і не даємо насолоджуватись комфортним життям повною мірою.

## ГАРЯЧА ТЕМА ВІД ІРИНИ ФАРІОН



3

## СУСПІЛЬСТВО



4-5

## ДО 80-РІЧЧЯ ЛЕСЯ ТАНЮКА



9

## З НОВОЇ КНИЖКИ М. СЛАБОШПИЦЬКОГО

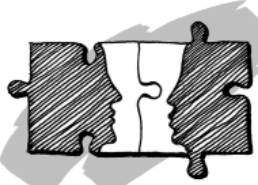


10-11

## ЯКІ ГРОШІ "ХОДИЛИ" В УНР?



14



## «Добродію» Садовий, не будуйте паркінг перед Львівським національним університетом!!!

Василь ЛІЗАНЧУК,

доктор філологічних наук, заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка

Безперечно, кожний мешканець, кожний працівник Університету, кожний гість хоче, щоби не було стихійних автостоянок на вулицях, газонах, тротуарах центральної частини міста, щоби були сприятливі умови для пішоходів та учасників дорожнього руху. Однак під заворожуючим гаслом створення малого транспортного кільця для “впорядкування руху автотранспорту і ліквідації дисгармонійних елементів в історичному середовищі” очільники міста будь-що хочуть побудувати паркінг перед Університетом.

Авторитетна комісія Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка 12 лютого 2018 р. надіслала висновки голові міста А. І. Садовому з глибоким професійним обґрунтуванням шкідливості будівництва паркінгу перед головним корпусом Університету. Ректор Університету, професор В. П. Мельник 16 лютого цього року надіслав у відділ громадського партнерства управління “Секретаріат ради” Львівської міської ради “Пропозиції та зауваження до проекту детального плану території у районі вул. Січових Стрільців, вул. Університетської, вул. Листопадового Чину”, в яких конкретно, переконливо, виважено розкрив низку загроз для головної будівлі Університету, прилеглих будинків і парку імені Івана Франка.

Однак очільники міської влади, проєктанти будівництва паркінгу перед Університетом у своїх розлогіх відповідях-викрутасах малюють рожеве майбутнє Університету після будівництва паркінгу. Директор Державного інституту проєктування міст “Містопроєкт” І. М. Квик визнає особливу складність будівництва паркінгу, будуть значні незручності, але цей процес, мовляв, виконуватиметься у три стадії; проєкт на кожній стадії буде підлягати державній експерти-

**Триває зухвалий морально-психологічний тиск львівської влади на професорсько-викладацький і студентський колектив найстарішого в Україні Львівського національного університету імені Івана Франка з метою реалізації інвестиційного проєкту щодо реконструкції площі перед центральним входом до головного корпусу Університету, обмеженої вул. Університетською, вул. Листопадового Чину, пам’ятником Іванові Франку та вул. Січових Стрільців з будівництвом підземного майданчика для паркування автомашин, розробленого Державним інститутом проєктування міст.**

зі. І. М. Квик розписав, як дуже професійно реалізуватиме цей інвест-проєкт будівельна компанія. Мовляв, навіщо хвилюватися, турбувати громадський спокій міста, адже “ми зацікавлені у напрацюванні оптимального планування рішення щодо поліпшення транспортної ситуації в цьому районі та формуванні громадського простору перед головним корпусом Університету”. Обіцянок-цяцянок сотні, аби лише побудувати паркінг, а далі — хоч трава не росте!

Розгорнув маніпулятивну інформаційну кампанію в інтернеті щодо необхідності побудови паркінгу лише перед Університетом начальник управління архітектури та урбаністики Департаменту містобудування Львівської міської ради Ю. М. Чаплінський. Є ж прекрасні місця також у центрі і недалеко від центру міста, але він цього чомусь не бачить. А може, він заворожений. Адже міський голова “добродій” А. І. Садовий систематично повторює, як закликання, що розташування паркінгу саме перед Університетом — ідеальне місце. Чому шановний Андрій Іванович не бере до уваги обґрунтовані “Висновки Вченої ради Університету” стосовно загроз будівлі Університету, яка й тепер у критичному стані? Невже у міській раді не розуміють, не відчувають, що площа перед Університетом, на якій пам’ятник Іванові Франкові, є сакральною. Тут відбувалися багатотисячні мітинги у 1988—1989—1990 роках, які були потужною силою у боротьбі за відновлення незалежності України. Не руйнуймо цей світлий, чистий Майдан української національної гідності, який,

на мій погляд, є також підґрунтям і Вашого, Андрію Івановичу, сходження на пост голови міста Львова. Добре, що Ви зі своїми підручними хочете створити мале транспортне кільце, але площа перед Університетом не ідеальне місце для будівництва паркінгу, адже гідрологічні умови для цього не сприятливі. Тим паче, паркінг перед Університетом на 350 автомобілів жодним чином не вирішує проблему паркування у центральній частині міста, де щодня паркуються тисячі автомобілів. Ділянка, де мав би бути паркінг, — це глибока улоговина, яка дуже погано провітрюється. Тут ступінь забруднення набагато вищий, ніж поза її межами. Передбачено також зрізати 54 дерева із 68, які ростуть у партерній частині парку. Паркінг буде додатковим, достатньо потужним, притягальним для автотранспорту об’єктом, функціонування якого призведе до суттєвого погіршення екологічного стану атмосфери у парку та біля Університету також через вихлопні гази.

Вельмишановні читачі! Високодостойні випускники факультету журналістики та інших факультетів рідного нам Львівського національного університету імені Івана Франка, мешканці Львова — ми всі відповідальні за Долю Університету, за Долю нашого міста. Допоможемо зрозуміти очільникам Львова, депутатам усіх рівнів, політикам, громадським діячам, що треба шанувати і берегти світло науки — Львівський національний університет імені Івана Франка, а не створювати негативні, загрози умови для його функціонування.

## ЗАЯВА

**Всеукраїнського Форуму «Українська альтернатива», Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка та Політичної Партії «ПАТРИОТ» щодо рішення про нарахування багатомільйонної премії правлінню НАК «Нафтогаз України»**

28 лютого 2018 року Стокгольмський арбітраж задовольнив вимоги НАК «Нафтогаз України» щодо компенсації за недопоставлені “Газпромом” обсяги газу для транзиту. За рішенням арбітражу, НАК «Нафтогаз України» домігся компенсації у сумі 4,56 млрд доларів США. За результатами двох арбітражних проваджень “Газпром” має сплатити на його користь 2,56 млрд доларів США.

Навіть не дочекавшись виконання рішення суду та реального повернення Нафтогазу присудженого боргу, Наглядова рада Компанії проголосувала за виплату бонусів правлінню Компанії у зв’язку з перемогою у Стокгольмському арбітражі над російським “Газпромом”. Затверджений розмір бонусів становить 1% від суми виграшу (в даному випадку — від 4,56 млрд доларів США). За відкритою інформацією з цієї суми вже виплачено 20 млн доларів США 8 особам, серед яких — Андрій Кобелев, Сергій Переломо, Юрій Вітренко, Ярослав Теклюк і Костянтин Пожидаєв. Решта — 25,6 млн доларів США будуть виплачені після фактичного виконання “Газпромом” рішення Стокгольмського арбітражу про необхідність виплати НАК «Нафтогаз України» 2,56 млрд доларів США.

**Всеукраїнський Форум «Українська альтернатива», Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Т. Шевченка та Політична Партія «ПАТРИОТ» заявляють** — неприпустимо преміювати керівників державної компанії на суму майже 46 млн доларів США у той час, коли всі можливі ресурси мають бути направлені на протидію агресії; держава очікує від МВФ черговий транш кредиту; більшість громадян виживає на найнижчій заробітній платі в Європі, сплачуючи надвисокі тарифи за споживання газу та комунальні послуги; велика кількість населення не може дозволити собі придбати базовий набір медикаментів, котрі необхідні для лікування; чималий відсоток пенсіонерів отримують пенсії, які не дозволяють їм повноцінно навіть харчуватися, не кажучи вже про задоволення таких культурно-духовних потреб, як різке зниження видавництва накладів українських видань аж до 0.3 книги на одного українця!

Вважаємо, що ці гроші витягнуті з кишень українських платників податків, тому що кілька десятків мільйонів доларів Україна заплата за послуги міжнародним юридичним компаніям, які представляли інтереси НАК «Нафтогаз України» у Стокгольмі. Ухвалення рішення про виплату керівництву компанії абсурдно високих премій є блюзнірством щодо українців.

Попри певні кроки з боку уряду з метою врегулювання цієї проблеми, на сьогодні українське суспільство не отримало чіткої відповіді на питання стосовно подальшої долі коштів, отриманих членами правління НАК «Нафтогаз України» як преміальних.

**Саме тому ми вимагаємо від:**

1. Наглядової Ради НАК «Нафтогаз України» — скасувати рішення про нарахування премій членам правління Компанії та повернути вказані кошти на її рахунок.

2. Кабінету Міністрів України — ухвалити рішення про скликання позачергових загальних зборів для вирішення питання про дострокове припинення повноважень членів чинної Наглядової Ради НАК «Нафтогаз України» та затвердження її нового складу на засадах публічності і прозорості.

3. Верховної Ради України — дати політично-правову оцінку діям керівних органів державного підприємства НАК «Нафтогаз України».

4. Генеральної прокуратури України та Національного антикорупційного бюро України — всебічного вивчення законності виплати зазначених премій керівництву компанії НАК «Нафтогаз України» та ухвалення рішення відповідно до вимог Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України.

**М. Я. ГОЛОМША,**

голова Політичної Партії

“ПАТРИОТ”;

**Г. Г. ФІЛІПЧУК,**

співголова, Виконавчий директор Всеукраїнського Форуму “Українська альтернатива”;

**П. М. МОВЧАН,**

співголова Всеукраїнського Форуму “Українська альтернатива”, Голова Всеукраїнського Товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Сергій ПОРОВЧУК,  
Рівне

## Імені генерала УНР Марка Безручка

Генерал М. Безручко (1893—1944) є символом доброї польсько-української співпраці й тому органи міського самоврядування Вроцлава вирішили назвати його іменем одну з вроцлавських вулиць до 100-річчя незалежності Польщі.

1920 року, ще будучи полковником, Марко Безручко командував 6-ю Січовою стрілецькою дивізією, яка разом із польською армією взяла Київ. М. Безручко також очолював героїчну оборону Замостя у боротьбі проти Червоної армії і брав участь у розгромі Армії Будьонного під час битви під Комаровом.

3 23 червня цього року одне з перехресть Вроцлава офіційно носить ім’я генерала УНР Марка Безручка, похованого на православному цвинтарі у Варшаві.

Участь в урочистостях взяли віце-президент Вроцлава Адам

Грель та посол України в Польщі Андрій Дешиця, Ян Маліцкі, керівник Польсько-Українського форуму партнерства при МЗС Республіки Польща, представники міських рад Львова та Києва.

— Це дуже важлива подія, ко-

ли вшановуємо ім’я спільних героїв, один з них — Марко Безручко. Такі події свідчать про те, що разом ми сильні, — сказав Андрій Дешиця.

Нині в столиці Нижньої Сілезії є вже вулиця Тараса Шевченка та вулиця Українська.



\*\*\*

Ще в кінці серпня 2016 року на перейменованому першому в Україні проспекті Генерала УНР Марка Безручка відкрили пам’ятну таблицю славному генералу. Написи на пам’ятці — польською та українською мовами. Відкривали її рівненський міський голова Володимир Хомко, секретар міської ради Сергій Паладійчук, Консул Генерального Консульства Республіки Польща в місті Луцьк Кшиштоф Савіцький.

Передумовою виникнення проспекту Генерала УНР М. Безручка в Рівному була конференція, присвячена 95-річчю спільної битви під Рівним військ УНР та Польщі проти більшовиків. Науковці, учасники конференції звернулися до влади міста з пропозицією увічнити ім’я генерала Марка Безручка. Упродовж кількох місяців на адресу міського

голови надходили десятки листів від українців Польщі та науковців з України. Важливу роль відіграли листи Генерального консульства РП у Луцьку та колишнього Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Польща, письменника Дмитра Павличка.

Згодом пам’ятну дошку генералові УНР М. Безручку встановлено також у м. Замостя.



Сергій ВАКУЛИШИН,  
києвознавець

## (Без)надійно хворе назовництво



Дозволити собі маленький відступ з приводу міфичної Раїси Окіпної. Наш незрівняний мистецтвознавець Микола Кагарлицький повідав мені цю особливу таємницю. Забачала ініціативна група київської Опери встановити на своєму фасаді меморіальну дошку цій “примадонні” (за сумисництвом — спільниці офіцера НКВД Івана Кудрі). Звернувшись до відомчих архівів і з’ясувавши, що не працювала в театрі така співачка!

...Перша вулична декомунізація відбулася в листопаді 1941 року. По-перше, повернули історичні назви. Відтепер: Артема — Львівська, Борохова — Мала Васильківська, Володарського — Златоустівська, Вороського — Бульварно-Кудрявська, Ворошилова — Велика Підвальна, Горювця — Велика Житомирська, Горького — Кузнечна, Двадцять П’ятого Жовтня — Інститутська, Енгельса — Лютера, Жертв Революції — Трьохсвятительська, Мельникова — Дорогожицька, Ратманського — Венеденська, Свердловська — Прорізна, Ульянових — Лабораторна, Фрунзе — Кирилівська, Червоноармійська — Велика Васильківська, Чудновського — Терещенківська, Шолом Алейхема — Костянтинівська. По-друге, виконали реверанс у бік “німців-визволителів”. Відтак: Кірова — Тодта, Лібкнехта — Весселя, Люксембург — Німецька, Орджонікідзе — Бісмарка, Січневого Повстання — Шоберта, Хрещатик — Айхгорна, Чекістів — Готська. Три вулиці перейменовано в українському дусі (Толстого — Шевченка, Урицького — Залізняка, Чкалова — Антоновича), ще три дістали нейтральні назви (Комінтерна — Вокзальна, Леніна — Театральна, бульвар Шевченка — Ровенська)...

Вуличні найменування на честь всеоюзно роздмуханих (реальних та міфичних) “героїв ВОВ” уперше з’явилися лише 1953 року: солдат Матросов, підпільниця Громова, абстрактні “панфіловці”, ідеолог Щербаков. Удвічі більше — 1955 року: в центральній частині міста генерал Ватутін, письменник Гайдар, офіцер Гастелло, на окраїнах — підпільники Дубінін, Космодем’янська, Кошевий, Чайкіна, абстрактні “молодогвардійці”. Третій транш уповільнив цей процес: протягом 60-х років увічнено генерала Карбишева, чеського письменника Фучика та юного підпільника Котика.

Відомий феномен тоталітаризму — життєві найменування. Ось які перегони влаштували комуністи в Києві.

Індустріальному інституту присвоєно ім’я Павла Постишева — за 4 роки до розстрілу комуністичного керманіча. Вул. ім. Владіміра Леніна найменовано за 5 років до смерті вождя. Стадіоні “Динамо” присвоєно ім’я Всеволода Балицького — за 5 років до розстрілу чільного енкаведиста. Інституту народного господарства надано ім’я Євгенії Бош — за 5 років до смерті кривавої комуністки. Установі “військової культури” — Будинкові Червоної армії та Фльоти надано імя Йони Якіра — за 6 років до розстрілу кривавого командира.

Площу на честь Калініна названо за 11 років до смерті комуністичного керманіча. Вулицю на честь живого генсека виконкому Комуністичного інтернаціоналу Георгія Дмитрова найменовано за 11 років до його смерті. Вулицю на честь Лева Троцького найменовано за 15 років до вбивства колишнього вождя. Ім’ям Християна Раковського вулицю та Політехнічний інститут названо за 18 років до розстрілу комуністичного керманіча.

Адміністративний район найменовано Сталінським за 27 років до смерті вождя.

“Республіканський стадіон ім. Микити Хрущова” одержав це ім’я за 30 років до смерті комуністичного керманіча. Адміністративний район найменовано Петровським за 34 роки до смерті колишнього “всеукраїнського старости” Григорія Петровського. Вулицю на честь Климента Ворошилова названо за 41 рік до смерті “червоного маршала”. Адміністративні райони імені Лазаря Кагановича та Вячеслава Молотова найменовано майже за 60 років до смерті Сталінових поплічників.

За часів СРСР “іменних” підприємств та установ (фабрик, заводів, академічних інститутів, навчальних закладів, мистецьких організацій, культурних установ, лікарень, стадіонів, мостів, трамвайних парків тощо) було в Києві близько 120. Партійно-профспілкові функціонери “освячували” 23% установ, Ленін і Сталін — 9%, пролетарські ватажки — 8%, військові керманічі — 17%, вчені та інженери — 18%, митці і письменники — 15%, діячі досовєтської доби — 13%.

Деякі підприємства сталінської епохи мали довгезлі назви, подібні до вигадливих математичних формул. Наприклад, повну назву Державного заводу сільськогосподарських машин “Червоний Плугатар” ім. 10-річчя 45-ї Волинської дивізії — використали колись під час гри-вікторини старшокласників святошинських шкіл. Тоді було проведено блиц-конкурс володарів феноменальної пам’яті. Ведучий повторив наведену назву двічі й запропонував охочим відтворити її зі сцени. З чотирьох юнаків впорався лише один.

Одним з яскравих прикладів совєтського ідеологічного клівше другої половини ХХ сторіччя стала назва “Дружба Народів”. Її мали: колишня дарницька вулиця імені 3-го Інтернаціоналу завдовжки 4 км (1955), парк з “фестивальною алеєю” — понад Наводницьким (на місці майбутнього парку імені Вучетича; проект 1957 року), колишня звіринецька Автострада завдовжки 4 км (1959), парк в урочищі Чорторній площі 225 гектарів (1972), фонтан на Хрещатику з 1500-ма цівками води (1981), майдан у житловому районі Оболонь (1984), станція метрополітену (1992).

\*\*\*

Буквально до останнього часу директори, начебто вже й не червоні, ігнорували декомунізаційні пропозиції, не санкціоновані “нагорі”. Наприклад, місцевий осередок Національної спілки краєзнавців звернувся до директора серійного заводу “Антонов” М. Подгребельного з пропозицією демонтажу пам’ятника Ленінову біля заводської прохідної: “Надомісти цьому скверу, на нашу думку, пасуватимуть погруддя визначних керівників вашого славетного підприємства (наприклад, Шелеста, Степанченка)”. За вказаною зворотною адресою відповіді чекали п’ять років. Не дочекалися навіть формальної відповіді. Швидко відреагували на президентський закон і на місці колишнього вождя встановили розкішний квітковий вазон.

Подібно вчинило й Управління “Південно-Західної залізниці”. Ані реакції, ані відповіді не мало моє особисте звернення (вересень 2014 року): “Необхідність перейменування окремих станцій Київської залізничного вузла відчувалася давно. За нинішніх політичних умов вона стала нагальною. Насамперед потребує заміни одіозне ім’я залізничної станції, історична назва якої — Київ-2. Як відомо, 1947 року, коли Україною правив московський намісник Каганович, цю станцію було перейменовано на Київ-Московський. Вона лежить в історичній місцевості Деміївка. Тож цілком логічним видається надання цій залізничній станції рідної назви — Деміївка (за аналогією зі станцією Дарниця). Необхідно також повернути історичну назву — Вигурівщина — станції Київ-Дніпровський, якої її було волюнтаристично позбавлено 1972 року. Дарниця, Вигурівщина, Деміївка — це старовинні місцеві топоніми, гідні збереження й увічнення в назвах залізничних станцій столиці України”. Аж через три роки випадково, у випуску новин по радіо, почув про часткове втілення моєї пропозиції.

Проте інші звернення, що спираються на елементарний здоровий глузд, не підтримують. Зокрема клопотання місцевого осередку

Національної спілки краєзнавців про відновлення історичної назви Київського лісництва, а саме — Берковецьке лісництво, “Ця старовинна назва, по-перше, працюватиме на соціальний імідж згаданого установи і, по-друге, краще орієнтуватиме туристів: адже контора цього лісництва міститься в селищі Берковець, а всі 12 столичних лісництв є територіально київськими”. Генеральний директор комунального об’єднання “Київзеленбуд” М. Назаренко відповів, що вже виготовлено нову паспортну документацію, а на її перероблення немає грошей.

Стосовно ж перейменування парку “Совки”, що прилягає до Жмеринської вулиці, то відповідь взагалі не надійшла. До 1975 року цей гай входив до володіння радгоспу “Совки”, і тимчасова (робоча) назва закріпилася за старовинним урочищем. Як відомо, 1999 року земельні угіддя радгоспу “Совки” приєднано до агрофірми “Пуща-Водиця”, і підстава для теперішньої дивної назви геть зникла. Краєзнавці запропонували уніфікувати реєстр “Зеленбуду-2” з історичною топонімією і надалі йменувати цей парк “Урочищем Скарбовий Ліс”.

Ще за каденції Л. Черновецького святошинські краєзнавці клопотали про відновлення історичних назв Брест-Литовського проспекту, Романівського шляху, Старо-Житомирської дороги; про перейменування вулиць Живописної — на Миколи Харіто (композитора поч. ХХ ст., автора популярного романсу “Хризантеми”, який деякий час мешкав у районі сучасної автостанції “Дачна”), “обрубка” Львівської вулиці, біля ставу — на Похилевича (класика історичного краєзнавства ХІХ ст., Родинний хутір Лаврентія Похилевича — Похилів лежав неподалік), Депутатської — на Маноцькова (легендарного конструктора першого в світі махольота. Олександр Маноцьков працював начальником групи проектування планерів у КБ О. К. Антонова, жив в Авіамістечку. Трагічно загинув у Святошині, тут його і поховано), Комісара Рикова — на Олеся Бердника (письменника-фантаста, правозахисника, який, мешкаючи 1974 р. на Микільській Борщагівці, склав проект Духовних Об’єднаних націй. Це перейменування мало би подвійну символіку: по-перше — перетин з “театральною” вулицею Г. Юри, адже замолоду Бердник був актором київського театру, по-друге — перетин з “космічною” вулицею, оскільки дія найрезонанснішого роману письменника розгортається у космосі), Старокиївську — на Володимирі Щербини (багаторічного керівника Комісії історії Києва ВУАН, першого дослідника історії Шулявки. Це варто зробити через те, що Шулявська вулиця не може носити ім’я Старого Міста, або ж Старого Києва, віддаленого від неї трьома кілометрами), Лугачова — на Януша Корчака (польського лікаря, педагога-вихователя сиріт і геніального письменника світової слави. Одну з книжок він створив у Києві під час Першої світової війни, працюючи у шпиталі. Влітку 2012 р. виповниться 70 років з часу загибелі Я. Корчака в нацистському концтаборі. Це перейменування було би вельми символічним, оскільки на вказаній вулиці 1945 року перебували діти, врятовані з кількох таборів смерті).

Мій давній приятель був присутній на засіданні Комісії з найменувань, коли там розглядали — й одну за одну відхиляли — ці пропозиції. Переповідаючи хід обговорення, він назвав його балаганом. А як інакше характеризувати безглузді репліки на кшталт: Брест-Литовський уже є (відрізок Житомирського шосе біля Катеринівки); “шлях” чи “дорога” не може бути в межах міста; Харіто (грецьке прізвище) — це не благозвучно; ми не знаємо, хто такий цей Маноцьков, та й депутати ще не перевелися; невідповідність Старакиївської заважували ще в минулому сторіччі; Корчак жив не на Лук’янівці, а на Володимирській...

Утім, найбільшого ляпаса київській громадці комісія (чи хтось поза її спиною) дала у звязку з клопотанням про перейменування таких вулиць:

1. Імені сталінського поплічника Щербаківа — на проспекті Ігора Сікорського, який 100 років тому (влітку 1911 р.) здійснив в небо з льотних майданчиків, що лежали саме в районі цієї магістралі. Восени 2012 р. виповниться 40 років з дня смерті авіаконструктора світової слави;

\*\*\*

Попередній текст — то увертюра. Починаю виклад.

В один з останніх днів минулого року я розгорнув черговий атлас “Київ”, виданий моєю улюбленою “Картографією”. Передусім переглянув перелік нових вуличних назв. Аж протягав двох з половиною років (з другої половини 2015-го до кінця 2017-го) було перейменовано 163 одиниці. Одразу відкинув сім “мертвих”, без поштових адресувань (про це — згодом), тож насправді маємо 156 “діючих” одиниць.

З них на “традиційне” місто припало трохи понад 100, а на колишні села — півсотні. Дивує неадекватність старих і нових назв центральних вулиць Жульян та Бортничів. Аж ніяк не сумніваюся в тому, що дібрано гідних достойників сучасної України. Проте замінити ім’я “вождя світового пролетаріату” мали б назви вселюдського рівня. Так само центральну магістраль Нової Дарниці — “імені Ілліча” не перейменовано на честь Михайла Старицького, який тут, у колишньому дачному раю, прожив свої останні роки і створив надзвичайно глибоку поезію “Як урочисто тут гуде сосновий бір”.

Виступаючи на круглому столі з проблем декомунізації столиці, проведеному 1998 року в Будинку вчителя Науковим товариством ім. М. Міхновського, я запропонував починати від Св. Софії. Спершу — ліквідувати совєтське назовництво в радіусі кілометра, потім — двох кілометрів і так далі. Тепер, з двадцятирічної відстані, констатую виконання двокілометрового рубежу. Далі — незрозуміла пауза. Аж столиця України вперто зберігає десяток вулиць імені Маркса та найближчих соратників Леніна-Сталіна, включно з їхньою “Іскрою”, 18 проспектів імені генералів-маршалів генералісімуса Сталіна, включно з кривавим Жуковим, 11 вулиць імені провокаторів НКВД та керманічів червоних партизанів тощо. Разом — майже півсотні!











## Книга людської мудрості

Наталія Осипчук «Осінь. До запитання», м. Хмельницький (видавець Стасюк Л. С.).

Надія КИБИЧ

У часи національного піднесення, яким виявився 2014 рік, народ звертається до своїх національних витоків. З'являється багато культурно-мистецьких витворів, як і цей роман, який справді вартий уваги.

Головний персонаж роману — Назар — постане перед читачем, пройшовши всі кола комуністичного пекла, не втративши при цьому людської гідності. Авторка вдало вертає нас у його минуле. Хто він такий, Назар Ластівка?

Ластівка — це та птаха, що навесні завжди повертається до своєї стріхи (не міняє рідний край на заморське чужинське тепло). Назар — не таке уже й розповсюджене у вісімдесяті ім'я. Родовідні корені Назара такі ж, як і в сотень мешканців Західної України, де розгортається дія роману. Бабуся і дідуся Назара по батьковій лінії — гуцули, одвічні мешканці Карпат.

У часи Другої світової, коли народно-визвольні змагання сягнули небувалої висоти, бабуся Зоряна і дідуся Степан стали бійцями УПА. Бабуся воювала у сотні “Гомона”. (Онук її не застав живою, а знав із розповідей діда, що вона була травознаєм, лікувала травами). У них народився син Василь, який у подальшому став лікарем військового шпиталю. Та кадебітська машина не давала йому ні спокійно працювати, ні кар'єрно зростати через минуле його батьків.

Дід жив у Карпатах (у гірському селі) і лікував людей травами. Саме до діда Степана віддали батьки на виховання і загартування Назарія маленьким хлопчиком. І не помилилися: Назар навчився у діда, якими травами і як лікувати людей.

А ще дід розповів онукові про закони і таємниці гір, возив до Добушевої церкви, розповідав про опришків. Як колишній повстанець, навчив онука безшумно ходити і швидко ховатися, що йому в студентські роки знадобилося.

З роками Назар підріс вступив до медінституту, щоб вивчитися на лікаря. У студентські роки проявився його поетичний талант і він потрапляє до студії обдарованої студентської молоді “Сузір'я”, яку веде професор Василенко. Це був час, коли всі співали “Червону руту” і говорили про Володимира Івасюка. Роман збудований на життєвому пласті 80-х років ХХ ст., коли після хрущовської відлиги почалися арешти й переслідування молоді “за національний ухил”.

У той страшний час кадебісти проникали в усі сфери людського життя під виглядом колег (як це показано в романі на прикладі псевдолікаря, наставника, професора Гришенка і, як червона чума, роз'їдала людські душі своїми брудами катівськими і залякувальними методами. Отут і вигулькнула зловіща чорна тінь Гришенка



у найкритичніші моменти хірурга, щоб скомпрометувати його.

Люди жили в страху, в невизначеності. Хіба про таке мріяли вояки УПА? Таке життя принесли нам наші “асвабодітелі” від усього людського.

Але життя є життя, і молодість брала гору. Назар учився, кохав Софію — це його перша любов, по-дитячому щира й наївна.

Донька професора Василенка, Оля (друга його любов) помирає молодою. Будучи у слідчому ізоляторі, Назар усвідомив хід репресивної комуністичної машини. Його відрухували з інституту.

В Афганістані його життя не раз висіло на волосині. Врятував друг. Емігруючи з України, Назар не занепав духом, хоча туга за отримим краєм ятрила душу. Там проявилася його організаторська здібності і він видає альманах “Українці у світовому просторі”, живе в Німеччині у громадянському шлюбі з Габі, яка розуміє його і все йому пробачає, бо любить. Альманах оголосив конкурс, у якому перемогла Дарина, і він їде на зустріч із нею, залишивши вдома записку для Габі.

Роман прочитується на одному подиху. Правда, подих затримується від переживання, коли з Назаром трапляються критичні ситуації (у час війни в Афганістані, під час втечі від переслідувань у студентські роки).

Персонажів у романі мало, але всі вони несуть філософське навантаження.

Читаючи роман, немов гортаємо книгу людської мудрості. Так на прикладі однієї сім'ї Ластівок показано живучість, завдяки родині, історичної пам'яті. А поки жива історична пам'ять, ми будемо незнищенні як нація мудра, витривала, талановита, що має право на місце під сонцем.

Назар дожив до часів Незалежності і повернувся в Україну, на землю своїх батьків, де він виріс, змужнів, щоб знову прислужитися їй. Словесна канва роману, де “один пишемо, а десять в умі” — відповідає сучасному стилю — відтворити світ і місце людини в ньому, а ще її роль у покращенні цього світу, що залишили нам у спадок наші пращури.

## Різні світи — одна доля

Штельмах Валентина. Два життя — дві долі. — Київ, 2017. — 64 с.

Микола ТКАЧ,  
письменник, етнолог, кандидат історичних наук, професор

Книга Валентини Штельмах “Два життя — дві долі” — своєрідне відзеркалення долі українців, які тривалий час, не маючи власної держави, ставали паріями (за висловом Ів. Франка), рабами або в'язнями держав і народів, що їх неволили. Як сказано в анотації до книжки, це розповіді про двох жінок-українок: Лідію Кириченко (в дівоцтві) та Надію Леськів (у дівоцтві), які народилися 1924 року з різницею лише в один місяць і п'ять днів, у різних землях України, що перебували під різними окупаційними режимами — перша на Херсонщині, а друга — на Тернопільлі. Світоглядне спрямування їхніх родин, як і їх самих, було полярним. Батьки Лідії і вона сама щиро сповідували комуністичний світогляд і в його річці бачили майбутнє рідного народу й рідної землі. Тому доволі “скоро стали представниками ідеологічного фронту нової влади, яка прийшла на українські землі”, а після більшовицького перевороту були активними організаторами й прибічниками впровадження комуністичних ідей у життя на теренах Радянської України.

Очевидно, що, перебуваючи в полоні комуністичних ідей, вони не зауважували ні Голодомору 33-го, ні знищення української інтелектуальної еліти 1937 року. Ліда з початком німецько-совєцької війни, щиро захоплена більшовицькими агітками на кшталт “Родина-Мать зовєт!”, записується добровольцем на фронт. Але швидко потрапляє в полон поблизу Харкова. І звідси починається її драматичний шлях на межі життя і смерті. Донька радянських чиновників, а отже, далека від існуючої більшовицької дійсності, Лідія обурювалася і не розуміла, чому багато її односельців, однокласників та знайомих батьків раптом перейшли на бік німецької влади. Мабуть, доти вона не бачила трагедії у тому, що багатьох її односельців і знайомих за чийось доносом чи й просто за планом “боротьби з класовим ворогом” виганяли з рідних осель просто на вулицю, інших відправляли в новостворені ГУЛАГи, до Півночі та Сибіру, багато хто, не чекаючи арешту, сам тікав на незорі простори Московії.

Кілька років тому я завершив роботу над своїм родоводом. А я родом з Чернігівщини. Дослідження показало, що 36 родин мого роду в спорідненості до третього ступеня, тобто — до троюрідних, репресувала більшовицька влада. Двох братів мого діда по матері — розстріляно. Хтось загинув у торах, хтось опинився в Білорусі, три родини викинули з рідних осель як куркулів. З розповіді матері знаю, що коли почалася війна, багато односельців відверто говорили, що не хочуть іти захищати того “носатого”, тобто Сталіна. Очевидно, і Лі-

дині односельці сподівалися, що німецька окупаційна влада буде краща за більшовицьку. І багатьох з них можна було зрозуміти. Зрозуміти не значить виправдати. Але, на жаль чи на щастя, сподівання виявилися марними.

Батьки ж Надії, заможні господарі, щиро люблячі Україну, ні як не вписувалися в комуністичну схему. І хоч, зазнаючи наругу та переслідування з боку польської окупаційної влади, батько відійшов із життя 1937-го, а мати — 1939 року, нова окупаційна влада за статки покійних батьків нарекла Надію та її сестру Ярославу “дітьми куркулів”. А це значило, що їм загрожувала депортація до Сибіру. І тому 16-річна Надія вступає до руху опору і темної травневої ночі 1942 року разом з побратимами дає урочисту клятву на вірність Україні і стає зв'язковою загонів УПА. А коли потрапила до рук НКВС, дотримала слова, пройшовши всі сталінські катівні.

Більшовицький суд засудив молоду дівчину до 10-ти років ув'язнення. Вона потрапила до Норильська, де стала учасницею відомого повстання. На щастя, у тому страшному кривавому побойщі залишилася жива. І коли через десять років повернулася на рідне Тернопілля до містечка Борщів, доля зводить її з високодуховним і мужнім чоловіком, який не побоявся взяти Надію за дружину. Адже за нею і після відбуття покарання тривав постійний потоємний нагляд та періодичні виклики до відділу КДБ. Вона народжує двох синів. Їм як дітям політично неблагонадійної було непросто. І один із них нині відомий в Україні та за її межами хорорий диригент, керівник заслуженого народного ансамблю “Дарничанка” й народного хору “Княжа вольниця” с. Білогородка на Київщині, професор Київського національного університету культури і мистецтва, заслужений працівник культури, володар багатьох нагород і відзнак, член журі численних музичних фестивалів та конкурсів, член редакційної ради культурно-мистецького видання на честь своєї славетної землячки — “Соломія” — Петро Олександрович Андрійчук. Бог дарував йому оптимізм, творчу працелюбність та працездатність, мабуть, за трьох. Він ніде й ніколи не скаржиться на долю і я, працюючи з ним поряд ось уже 20 років, нічого не знав про долю його батьків і зокрема — матері.

Слід зауважити, що й населення Західної України (про що оповідається у книзі) спочатку радо зустрічало нових “визволителів”, наївно сподівачись на братню допомогу. Однак “більшовики почали на приєднаних українських землях планове знищення інтелектуально-го потенціалу української нації... нищення української культури, постійні утиски української мови, фізичне знищення українців, насильницьку русифікацію...”. І тут спадають на думку

слова Лесі Українки, що хто ко- го визволить — у полон візьме. Як зазначає далі авторка книжки, “система тотальної брехні, антихристиянської моралі увірвалася в будні західноукраїнського люду. Сталінський сатанинський комуністичний лад усі життєві поняття перевернув догори ногами, усі благородні почуття й шляхетні прагнення знеславив, а все низьке й хамське зробив нормою поведінки. Людам не давали бути самими собою, мати свій погляд, підхід до життя. Сліпа сатанинська людиноненависницька державна машина кришила долі українців, як м'ясорубка. Достатньо було одного доносу про несхвальне ставлення до московської більшовицької влади, щоб приректи людину на страту чи тривале ув'язнення, яке часто після багатьох років страждань у катівнях НКВС закінчувалося смертю”. Словом, все те, що вже було апробовано й зроблено на східних та центральних українських землях трохи раніше.

Однак драматизм долі обох цих жінок майже ідентичний. З тою лише різницею, що перша знала неймовірних випробувань рабської виснажливої праці в Німеччині та катівнях нацистського Освенціму, а друга — в катівнях совєцького ГУЛАГу, де була й учасницею повстання в'язнів у Норильську. Однаковим і знаменним у їхніх долях є Господній промисел. Адже і та, і та кілька разів опинялися на межі смерті і якимось неймовірним дивом уникали її. Особливо характерний цей промисел Всевишнього для Лідії. Коли, згідно з розповіддю, охоронець в Освенцімі відсторонив її вже на порозі газової камери.

Авторка зазначає в анотації, що у земному житті шляхи цих страждених і мужніх жінок ніколи не перетиналися. Але уявімо собі, що їхні долі раптом склалися по-іншому: Лідія не потрапила у полон і повернулася переможницею з війни, а Надія не потрапила до рук НКВС і продовжила боротьбу в лавах УПА. І тоді по війні Лідія, наснажена перемогою над німцями та одержима комуністичними ідеями, разом із загонами НКВС приїхала б на Західну Україну допомагати будувати “комуністичний рай” та боротися з “ненависним бандерівським підпіллям”. Запитаєте, а до чого це я веду? А до того, що ворог і нині діє за принципом “разделяй і властвуй”, що нас і нині ділять на східняків і західняків, націоналістів і комуняк, що саме на цих принципах Московія окупувала Крим і нав'язала нам бійню на сході, що нас закликають будувати демократичну державу, але не національну, мовляв “какая різниця”, бо вчорашні окупанти і досі не змірилися з існуванням української незалежної держави і за першої ж нагоди для одних із нас приготують Освенціми, а для інших — ГУЛАГи. Тож і доля у нас усіх — одна, хоч світогледами ми, можливо, й різнімося.





## Валентина КРАСНИК. На острівці своїх надій

*Валентина Красник родом із села Сираї на Чернігівщині. Після факультету журналістики Поліграфічного інституту ім. Івана Федорова працювала у видавництвах, зокрема в “Молоді”, де у 1980-х роках зібралася блискуча компанія поетів-редакторів: Любов Голота, Василь Герасим’юк, Ігор Рима-рук, Іван Малкович. У подібному зірковому оточенні легко загубитися. Чи навпаки — піддатися спокусі й опинитися в “обоймі”. Валентина ж зуміла зберегти власний голос. Друкувалася в знаменитому альманасі “Вітрила”, в журналах “Ранок” і “Дніпро”, газетах “Молода гвардія”, “Голос України”. Не скористалася нагодою видати власну книжку віршів, хоч за тих часів і тих обставин це не було проблемою. Здається, їй завжди був ближчий старовинний — усний, живий — спосіб віршування. Вона любить виступати перед скромною аудиторією школярів чи пенсіонерів, де співає під гітару пісні на свої тексти. Останніми роками, набравши номер її мобільного телефону, ви часто натрапите на Валентину не в Києві, а в Сираях, на батьківському обійсті, де вона копає картоплю чи маринує опеньки. А вірші залишаються для Валентини так само природною справою, як восени топоти грубку чи збирати гриби в сираївських березових галях.*

### Диптих оновлення

**I**  
В торішньому місті шукаю торішні слова,  
Що в літі минулим я так безтурботно губила.  
Сьогоднішня думка натягнута, мов тягива;  
Їй конче слова ті потрібні, мов стріли.  
Я їх розміняла на світські розмови нудні,  
На дотеп дешевий в догоду хмільним ерудитам.  
Слова розлетілись, мов листя осіннє, по світу,  
Тепер розгрібай і шукай ті потрібні, одні.

**II**  
Крізь листя торішне нова проростає трава...  
Оновлюйся, земле, і квітни під теплим промінням.  
На те і жнива, щоб нові проростали жита,  
На те і прозріння, щоб в нас прокидалось сумління.  
Крізь листя торішне нова проростає трава...  
На вітті дерев набубнявіли бруньки зухвало.  
Сьогоднішній думці сьогоднішні треба слова,  
Нове пробивається там, де торішне відпало.

### Зимова елегія

Прийшов зі снігом, з ним же і пішов  
У ту весну, що нас не дочекалась.  
Потоком сірим білий сніг зійшов,  
Щоб я твоїх слідів не дошукалась,  
Щоб не гукала днів отих і снів,  
Що закрутили серце в круговерті.  
Та білий сад, як білий-білий сніг,  
Мене вертає в спомини потерті.  
У тих снігах, в морозяному дні

Примерзла пам’ять — танути не хоче,  
Що хоч бери й шукай твої сліди  
В цій білині, що на гілках тріпоче.

\*\*\*  
Коли мені скрутно,  
І нінащо випити кави,  
Коли я бреду навмання  
О вечірній порі  
І вітер навпроти  
І вечір похмурий, сльотавий,  
Похнюпились навіть  
Блискучі міські ліхтарі,  
Не квапся шукати  
Для серця якоїсь забави,  
Ще більше — не квапся  
У ситих просить співчуття,  
Забави — лукава,  
Залишиться присмак гіркавий,  
А ситі не годні тебе зрозуміть до пуття.  
Не варто лякатись в житті тимчасової скрути,  
Це майже те саме, що взимку страшних завірюх.  
Знайди в собі сили безрадісні дні перебути,  
Вони неодмінно, завжди, загартують дух.  
Ця скрута мине, і прибуде приємність за нею,  
Утіш себе тим, що комусь в цьому світі ще гірш.

Це ще не біда, як нема ні гроша за душею.  
Страшніш набагато,  
Коли в ній святого нема ні на гріш.

### Віталій ЖЕЖЕРА

### Моїй коханій дітлашні

Дитяточка мої — медово-полинові,  
Народжені з любові і сльози.  
Дитяточка мої — життя мого обнова,  
Яку кладу на вічні терези  
Моїх набутків — праведних і грішних.  
Моїх шукань — нічемних і величних.  
І проступає істина проста:  
Найважливіше, що змогла зробити,  
Це вас на світ цей білий спородити,  
А решта — це марнотна суєта.

\*\*\*  
Немов незрячий, що даремно  
Благає в Господа прозріння,  
Жива душа нестямно, ревно  
І сліпо прагне розуміння.  
На острівці своїх надій,  
Аби в житті віцліти їй,  
Благає в Господа прощення

Усіх гріхів своїх земних.  
Кому відомо що про них?  
Хіба можливо прозирнути,  
В який пекельний біль закуте  
Це дивне, трепетне створіння,  
Що називається Душа.  
Ненача зіронька вечірна,  
Немов малесенький світок  
Вона у всесвіт вируша,  
щоб випромінювати натхнення.  
Душа — невидимий листок  
Між вічністю і сьогодніням.

\*\*\*  
Сльоза сльозі різниця.  
Здавалося б, дрібниця,  
А щось таке відбудеться.  
Вовіки не забудеться,  
І буде снами снитися,  
із пам’яті проситися  
На волю в забуття,  
А ти немов проклята,  
в своїх думках затята  
Отой маленький дріб’язок  
Плекаеш, як дитя.  
Плекаеш і гойдаєш,  
З душі не відпускаєш,  
Вигойдуєш, розгойдуєш,  
У відчутті грози.  
Нехай було б маленьким  
І відлягло б серденько,  
Аби ж це все вмстилося  
у вимірі сльози.

\*\*\*  
Весна, мов хвиля білопінна накотила,  
Засолов’їнилися гаї й посоловіли.  
Стоять сади, немов хмільні, в ряснім цвітінні,  
І травень царствує в нічному безгомінні.  
Оплотворена земля зерном і сонцем,  
Блаженно спить, мов немовля у колисанці,  
Їй сняться квіти і жита, їй сниться літо,  
Блаженно тиша проліта над сонним світом.

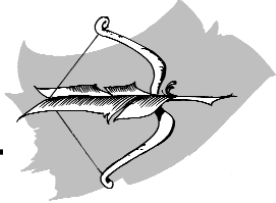


ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО  
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»  
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

# АНОНС

**Будьмо разом!**  
**ПЕРЕДПЛАТА—2018**  
Нині триває передплата на 2018 рік  
на періодичні видання за друківаним  
Каталогом видань України «Преса поштою».  
Наш поштовий індекс — 30617.

<p>Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.</p> <p>Шеф-редактор Павло МОВЧАН</p>	<p>Головний редактор Любов ГОЛОТА</p> <p>Редколегія Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЦУК</p> <p>Заступник головного редактора з виробничих питань Наталія СКРИННИК 278-01-30 (тел./факс)</p>	<p>Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК</p> <p>Відділ культури Едуард ОВЧАРЕНКО</p> <p>Відділ коректури Тетяна ЩЕРБАК Ірина СТЕЛЬМАХ</p> <p>Комп’ютерна верстка Ірина ШЕВЧУК Володимир ЖИГУН</p> <p>Інтернет-редактор 279-39-55</p>	<p>Черговий редактор Едуард ОВЧАРЕНКО</p> <p>Бухгалтерія 279-41-46</p> <p>Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001</p> <p>E-mail: slovo_prosvity@ukr.net http://slovoprosvity.org http://prosvitanews.org.ua</p> <p>Надруковано в ТОВ «Інтерекспресдрук», вул. Сім’ї Сосніних, 3. Загальний наклад у липні — 12 800</p> <p>Листування з читачами — тільки на сторінках газети.</p>	<p>Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на «Слово Просвіти» обов’язкове. Індекс газети «Слово Просвіти» — 30617</p>
	<p>Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на «Слово Просвіти» обов’язкове. Індекс газети «Слово Просвіти» — 30617</p>			



**Ірина ФАРИОН,**  
доктор філології, професор НУ “Львівська політехніка”

Основним інструментом знищення України в тилу під час війни стало Міністерство освіти і науки на чолі з Л. Гриневич. Назву лише його показові дії: 1) знищення Української Національної Держави через ухвалення освітніх законів (закон *Про вищу освіту*, ст. 46: право під час ЗНО тестуватися мовами нацменшин; закон *Про освіту*, ст. 7, що зберігає школи з навчання мовами нацменшин, і проект закону *Про середню освіту*, ст. 5, що запроваджує навчання мовами нацменшини від першого до випускного класу, а в п. 8 цієї статті передбачає “відкриття окремих класів з навчанням відповідною мовою поряд із державною мовою”<sup>1</sup>.

2) Зміна навчальних планів та програм у середній школі, найпоказовіші з яких полягають у вже здійсненому злитті *Історії України* зі *Всесвітньою історією* та вилучення з 5-го класу *Історії України* взагалі (те ж стосується злиття природничих дисциплін: математики, геометрії, фізики, хімії, біології, астрономії та ін.)<sup>2</sup>.

3) Диктаторське порушення прав науковців із вимогою публікуватися винятково у глобалістській антинациональній мережі Скопус чи Веб оф сайнс, стажуватися своїм коштом за кордоном та своїм коштом складати іспит Б 2 зі знання мов ЄС при повному нехтуванні навчального процесу державною мовою у вишах України<sup>3</sup>.

4). Створення так званої “антидискримінаційної експертизи”<sup>4</sup> на підручники середньої школи, під прицілом якої винятково ДВІ царини нашого життя: національна та стАтева. Саме вони виявилися під забороною. Приклад дії цього останнього диктаторського припису Міносвіти я і розгляну на окремому “Висновку антидискримінаційної експертизи на електронну версію проекту підручника “Вступ до історії” для 5 класу закладів загальної середньої освіти”, який здійснила “експертка з антидискримінації в освіті”, аспірантка кафедри педагогіки й менеджменту освіти КВНЗ “Херсонська академія неперервної освіти” Л. В. Остапенко.

Проте передусім нагадаю, що Міносвіти уклало угоду з німецьким ліволіберальним фондом Белля — антиідеологічного, антиімлітарного, антиродинного, лівацького марксистського спрямування, що вирішив разом із Л. Гриневич та П. Хобзеєм повчити українців, як через школи знищувати національний світогляд українських дітей і готувати з них інгредієнти для глобалістського місива. Цей фонд відомий своїм москвофільством, а для самого Белля улюбленим сувеніром була московська матрешка. У часи совка Белль не вилазив зі свого улюбленого місця перебування — СРСР. Нині він повернувся в Україну через конкретні інституції при Міносвіті, зокрема Інститут модернізації змісту освіти, НА педагогічних наук України, Інститут педагогіки НА ПН України, бо саме під їхнім грифом вийшли “Інструктивно-методичні матеріали з антидискримінаційної експертизи підручників для 1-го класу” так званої “нової школи” (колектив авторів Дрожжина, Дубовик, Єрко, Забуга, Малахова, Марущенко, Михайловська, Салахова, Селіваненко).

Відповідно до цієї експертизи: а) хлопчик не має поводитися як лицар, а дівчинка як панночка; б) це “несучасні поведінкові стандарти”; в) дівчинка з лялькою; хлопчик, що допомагає нести вудочки; чоловік, що прагне офіцерської служби чи чоловік, що ремонтує майданчики, — це “погані гендерні стереотипи”; г) мама, що мие дівчинку чи нарізає капусту, і тато, що робить полицки в гаражі, — це “хибні гендерні стереотипи”; г) найсвятіші номени “мама”, “тато”, “батьки” — це “дискримінація за сімейним станом”, тому тепер можна вживати лише субстантиви *рідні* і *близькі*; г) гасло “здоров’я дитини — багатство родини” виявилось “дискриміна-



## Дискримінація українців в «антидискримінаційній експертизі» підручників від Міносвіти і науки

цією щодо інвалідів”; д) люди на тлі пейзажів — це “гендерне навантаження”, якого слід уникати... і врешті вершина “експертизи” — це, як завше, мовне питання: “мова наша — солов’їна” — це “дискримінація за етнічною ознакою”, бо, як знають експерти, носії інших мов не називають їх солов’їнами... І цей перелік, панове, не має меж...

Водночас за цим експериментом над нашими дітьми стоїть і політична партизанка, себто ГО — Громадська організація “Крона. Гендерний інформаційно-аналітичний центр”, а також спільнота (чи ліпше — секта за бабло) EdCamp Ukraine. Ідеологом цього хворого гендеризму є Олена Малахова, радниця міністерки освіти доцент Харківського національного педуніверситету ім. Г. Сковороди.

Отже про “антидискримінаційну експертизу” в окремо взятому “Вступі до історії” для 5 класу<sup>5</sup>. Що досліджує експертка, аспірантка з Херсонської академії неперервної освіти Л. В. Остапенко? Її цікавить співвідношення чоловічих та жіночих образів, випадки вживання фемінітивів, порушення паритетності обох статей, переважання андроцентризму і винятковий термінний винахід у соціолінгвістиці “дискримінаційна мова” (вибачте, всі терміни взято з експертизи!). Експертка має суттєві зауваження до малюнків, де зображені чоловіки та жінки за притаманною для них працею: чоловіки працюють технічними знаряддями, жінки готують їсти та жнуть серпами — це обізвано “гендерно стереотипізацією та сегрегацією” та рекомендовано “прибрати” (хоч, прибрати, звісно, можна хіба в хаті чи гаражі, наприклад). Зображення корінного племені сивої давнини експертка потрактувала як “прояв сексизму”.

Під наступним прицілом тов. Остапенко опинилося слово “*батьки*”, яке вона потрактувала як “дискримінацію за сімейним станом” і запропонувала вжити субстантиви “*рідні та близькі*”: умова завдання “підготувати разом із *батьками* коротку розповідь про події, які відображені на фотографії” перетворилася у таке знеродження: “Підготувати разом із *рідними та близькими* коротку розповідь про події, які відображені на фотографії”. Відтак нищівного удару від Остапенко зазнали українські прислів’я: “*Без здоров’я немає багатства*”, “*Нема щастя без здоров’я*”, які ви-

лучено. В уривкові “Важливе значення для виховання та здоров’я мали колискові пісні, уміння правильно дихати, а також купання, рухливі ігри...” експертка вилучила наш національний феномен і нашу національну фольклорну неповторність “*колискові пісні*”...без жодного обґрунтування!

Проте свій найбільший гнів ставлення Міносвіти скерувала на національний складник у розвиткові нашої держави. Пропонований текстовий уривок: “Однак всі ці труднощі не привід скоритися долі. За гідне місце у світі потрібно боротися, як колись боролись за незалежність. Своєю працею ми мусимо робити кращою нашу державу”, — потрактовано як “Вислів надто емоційний. Має націоналістичне забарвлення”. І запропоновано ось таке глобалістське твориво: “Як свідчить історичне минуле, чимало труднощів вже позаду. Сьогодні, Україна це європейська країна. І саме від нас залежить майбутнє нашої держави” (розділові знаки зберігаю, бо лише ця обдарована експертка розуміє, чому стоїть кома після слова *сьогодні* і нема тире перед часткою *це*).

До надто емоційних висловів із націоналістичним забарвленням долучено і цей уривок, що стосується мовної проблематики: “Із якою метою відбувалося знищення української мови та культури за радянських часів?”. Відтак запропоновано “перекладувати більш нейтрально”: “Які причини репресій української мови та культури за радянських часів?”.

Проте вершиною антиукраїнського ідеологічного регулювання політичної мови (Орвел, панове, зі своїм романом “1984” відпочиває) стало таврування уривка про взаємини між Росією та Україною часів Януковича. Пропонований уривок названо “дискримінаційною мовою, не коректною мовою. Хибними твердженнями. Дискримінацією за національністю” (правопис частки не з прикметником збережено!): “Найбільшого розмаху зловживання набули за часів президентства Віктора Януковича, за якого не тільки розграбовували країну, а й нехтували її національними інтересами на користь Росії. Україна стрімко втрачала свою самостійність, звужувалася сфера вживання української мови. Українському народу нав’язувалася ідея спільного життя з Росією”. Цю розлогу тезу експертка скоротила ось до такої “коректної мови” без “дис-

кримінації за національністю”: “За часів президентства Віктора Януковича посилювався вплив на зовнішню і внутрішню політику з боку Росії”. Це названо “кращим перекладом”. Від характерного і дуже потрібного текстового уривку “Тим часом керівництво Росії, розуміючи, що воно втрачає контроль над Україною, відважалося на відкриту агресію” залишилася ось така редуція: “Тим часом керівництво Росії відважалося на відкриту агресію”, позаяк попередній уривок — це “дискримінаційна мова, не коректна мова. Хибні твердження. Дискримінація за національністю”.

Показовою характеристикою цього висновку “антидискримінаційної експертизи” від аспірантки Остапенко є кількість допущених граматичних помилок: мова завше виказує свого мовця. Мабуть, тяжко недовчилася ця згендеризована істота, коли пише про “вклад жінок” (замість внесок), захоплюючий спосіб (замість захопливий), рекомендовано прибрати (замість забрати, вилучити), привести перелік (замість навести перелік), так як (замість оскільки, бо, тому що), підрастаюче покоління (замість юнь, молодь). Про правописні помилки рівня початкової школи і не йдеться: аспірантка не знає, як писати не з прикметниками у відповідній позиції і ставити розділові знаки у простому реченні. Воістину прекрасна опора для міністра-плагіатора, денационалізатора, захисниці нац. і сексменшин Л. Гриневич і головної гендеристки доцента Харківського національного педуніверситету ім. Г. Сковороди О. Малахової — радниці Гриневич із гендерної політики.

Отже, експертні висновки таврують два напрями нашого з вами буття: родинний і національний. Саме ці два напрями є апотеозом нашого природного існування і дають людині найбільшу силу, щастя і насолоду. Руйнівний фонд Белля, що за своєю суттю є ПРОТИІДЕОЛОГІЧНИЙ, ПРОТИІМЛІТАРНИЙ і МОСКВОФІЛЬСЬКИЙ, у спілці з Міносвіти здійснюють план роззброєння українців під час ВІЙНИ і запроваджують космополітичну ідеологію, деморалізують традиційні родинні взаємини та убивають національну сутність нашої держави. В українців через їхніх дітей слід забрати дві базові опори: традиційну родину, де батько — воїн, мати — виховниця світогляду, а також засадничу національну ознаку: Україна для українців. Чому ці повторює це роблять? Тому що вони побачили колосальну силу українців під час Майдану і ВІЙНИ. Вони розуміють, що в центрі Європи рано чи пізно постане потужна національна україноцентрична Держава..., і цей процес треба спляти на рівні наступних поколінь. Себто творити з них позастатевих виродків, безнаціональних сотворінь з релятивною мораллю. Отже, те, що не зробив Табачник з Януковичем, успішно разом із ліволіберальним шмельцом з-за кордону творить львів’янка Гриневич. Свої відгуки про антидискримінаційну експертизу пишуть на адресу nondiscrimination.wg@gmail.com. Помножмо їх на нуль.

<sup>1</sup> Див. більше про це: Мова освіти — це мова влади: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/farion/5b01c1b774b81/>.

<sup>2</sup> Див. більше про це: Зливання національного складника освіти у післямайданний час: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/farion/587def865db52/>.

<sup>3</sup> Див. більше про це: Відкритий лист міністрові освіти Л. Гриневич про денационалізацію освіти та науки: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/farion/5a9478ac25e51/>. та зареєстрована петиція <https://www.petitions247.net/203462>.

<sup>4</sup> Див.: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10216615784137142&set=pcb.10216615865539177&type=3&theater>

<sup>5</sup> Див.: <https://drive.google.com/file/d/1iAvnIPEhKfZMW0sp9AdlQ93Ebh6b8821/view>



Світлана БРЕСЛАВСЬКА

# Нація нізвідки: непримарна небезпека

**Белей Любомир. "Русинський сепаратизм: націєтворення in vitro". — К.: Темпора, 2017. — 392 с. іл.**

*У травні цього року Ужгород прощався з видатним українським мовознавцем, доктором філологічних наук, професором, директором та засновником Науково-дослідного інституту україністики імені Михайла Мольнара, автором наукових праць, присвячених питанням мови, укладачем старослов'янсько-українського словника — Любомиром Омеляновичем Белеєм.*

На жаль, його ґрунтовна праця "Русинський" сепаратизм: націєтворення in vitro", що була представлена видавництвом "Темпора" на львівському Форумі 2017 року, так і не була гідно запроєнтована в усіх містах України, хоча, безсумнівно, на це заслугове. З огляду на те, як активізувалися останнім часом відцентрові сили в Україні і зокрема на Закарпатті, книжка як ніколи на часі.

Видання — науково-популярне, до певної міри навіть публіцистичне, доступне для сприйняття кожного, хто прагне зрозуміти справжній стан речей та заглибитись у першоджерела "неорусинства". Можемо вважати книжку Любомира Белей гідною науково-обґрунтованою відповіддю так званому "професорові з Канади", а насправді — ідеологові "русинського" сепаратизму Полу-Роберту Магочі і всім, хто за настановою цього "професора" мріє втілити в життя автономію Закарпаття, роздувати вогонь розбрату на наших західних теренах.

Любомир Белей — науковець, який роками досліджував історію української літературної мови, українську та слов'янську ономастику (розділ мовознавства про сукупність власних імен), старослов'янську мову, культуру української діаспори в країнах Центральної Європи та Балканського півострова. Як бачимо, коло дослідницьких зацікавлень автора не тільки дозволяє, а й зобов'язує з глибоким знанням справи говорити про згадану в назві книжки проблему.

Видання має три основні розділи: 1) Історичні передумови; 2) сучасне неорусинство: сепаратизм, міноритарна політика та бізнес; 3) технології неорусинського націєтворення in vitro. Четвертий розділ — не менш важливий для розкриття теми — Додатки: мапи, документи.

Що стояло біля витоків цього суспільного явища — "політичного русинства"? Хоч як дивно, — імперські амбіції двох тоталітарних систем — угорської та російської.

Прагнучи до панування, і Угорщина, і Росія намагалися всіляко зашкодити об'єднанню української нації, а тому ідеї етнічної окремішності населення, що споконвіків мешкало на берегах Ужа-Тиси-Латориці, на західних схилах Карпатських гір, стала на диво живучою, бо систематично підживлюється колишніми окупантами. Саме угорські офіційні кола, руками місцевих науковців-запроданців просували переконавання, що на Закарпатті немає жодних українців, що мешкають тут так звані "карпато-роси", інтелігенція яких цілком змарядрована. "Перебуваючи в полоні шовіністичних великодержавних міфів — російських та угорських — закарпатська інтелігенція, переважно московільська за переконаваннями, не розуміла ідей українського національного відродження, а тому панічно боялася приходу здемонізованого українства, в якому вбачала польсько-австрійські інтриги або соціалістичні посягання, а головне — загрозу для свого розміреного, у свій спосіб ситого, старосвітського трибу життя" (йдеться про XIX—першу половину XX ст.) [с. 27—28].

Щоб проілюструвати непростий процес формування свідомості українського населення на

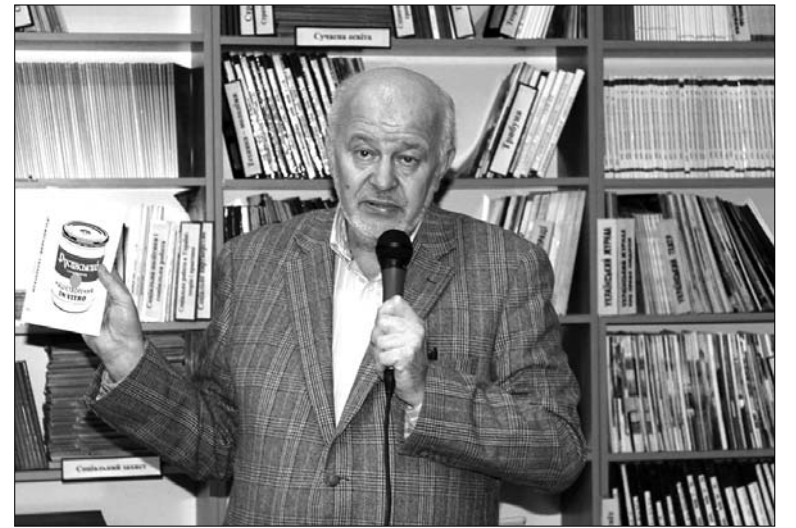
західних теренах, Любомир Белей аналізує діяльність, публікації та ідейні позиції умовної "Русинської трійці" — Євменія Сабова, Гадора Стрипського та Августина Волошина, які під впливом угорського великодержавного шовінізму починали переконаними "карпато-росами", чи "карпато-русинами", а врешті сформували відверто московільську, мадярофільську і проукраїнську течії. Загалом тогочасні історики й філологи, виконуючи замовлення офіційного Будапешта, важко здобували аргументи на користь "особливої угорської руснацької мови", оскільки мимоволі знаходили підтвердження тісної спорідненості закарпатського діалекту української мови з діалектами тої ж Галичини.

Аналізуючи історичні джерела, автор доходить висновку, що

підтримували реваншистські сили Росії, Угорщини, Чехії (фонд "Русский мир", Інститут країн СНД К. Затуліна, чеська партія "Світанок прямої демократії" та її голова і засновник Т. Окамура, угорська партія "Йоббік" та ін.), завдяки чому т. зв. "русинська проблема" не зникає з українського та європейського медіапростору.

Не другорядну роль у лобюванні "русинського" питання відіграє вже згаданий нами "канадський історик" П.-Р. Магочі. Як вправний маніпулятор, цей науковець "коштом мценатів" (питання, звідки ростуть мценатські ноги, мало б зацікавити Службу безпеки України!) видає і розповсюджує навіть в Україні пустопорожню "Ілюстровану історію України" (в-во "Критика"), і все заради того, аби за чотири сторінки приховати два розділи з історії Закарпаття 1938—1939 рр., де чітко акцентується, що населення цього краю ніколи не було українським, розмовляло і навчалось русинською, чи навіть російською мовою.

Дистанціювавшись від екстремістських декларацій I Світового конгресу підкарпатських русинів, лідери якого вимушені були відійти на маргінес, П.-Р. Магочі і його прихильники вмילו позиціонуються "як прибічники поміркованих, демократичних поглядів та закликають до розбудови т. зв. русинської культури, яка на практиці ґрунтується на відвертих фальсифікаціях та маніпуляціях фактами, безпідставному запереченні української природи питомих явищ культури закарпатців, за чим чітко прозирає політичний інтерес — дезінтеграція українського етнічного простору, а може, й української держави" [с. 100]. У творенні "народу нізвідки" не зупиняє Магочі ні той факт, "що в другій половині XIX ст. етнонім русин був досить популярний і в Галичині", ні думка видатного діяча словацького відродження Людовіта Штура, який вважав мадярську назву "руснак" для мешканців Закарпаття образливою і відверто виступав проти її використання в угорській пресі. Особливо обурливими є маніпуляції лідерів неорусинства в демографічних питаннях, які з нечуванним нахабством записують до лав "русинів" "цілу низку корінних закарпатців, зокрема й прятівців, — Олексу Мишанягу, Василя Німчука, Юрія Балагу, Юрія Бачі, Івана Ваната, Йосипа та Надію Вархолові, Кирила Галаса, Василя Добоша, Омеляна Довганича, Василя Лавера, Михайла Мольнара, Мирослава Сополугу, Михайла Тиволадара, Павла Чучку, Миколу Штеця та багатьох інших, які не лише записані українцями, а й присвятили своє життя вивченню української



культури" [с. 209]. У досягненні своєї мети псевдонауковці не гребують жодними методами. Для П.-Р. Магочі і його соратника В. Падыка (скандал навколо видавництва якого нещодавно розгорівся в Ужгороді) "не важливо, як ідентифікував свою національну належність конкретний закарпатський письменник, чи позначалася національна самовідомість останнього на творчості, ігноруючи факти, вони відпрацьовують жорстку методологічну засаду неорусинської доктрини: серед закарпатців міжвоєнної доби українців не було" [с. 219].

Особливе місце в книжці Л. Белей відведене питанню створення так званої "русинської" мови. Заперечуючи існування й функціонування на українських теренах різноманітних діалектів і говірок, П.-Р. Магочі та його прибічники (ймовірно, з геополітичних міркувань — щоб нічого українського не залишилось на західних теренах Карпат), скерували свої зусилля на доведенні факту існування самотужної мови — "русинської". Оскільки таке завдання не має нічого спільного з лінгвістикою та не лежить у науковій площині, для його розв'язання ідеологи неорусинства послідовно використовують технологічні прийоми, що лише імітують наукові методи. Із цією метою вони намагаються маніпулятивно довести відрубність граматики, фонетики та лексики найзахідніших українських говорів або ж місцевої літературно-мовної традиції тощо" [с. 222]. Різноманітні русинські активісти протягом XIX—XX ст. намагалися не лише видавати твори неіснуючою мовою, а й створили безліч різноманітних граматик, які по суті своїй заперечують одна одну. Чітко і лаконічно прослідковує професор Л. Белей мовотворчі потуги "лінгвістів" від русинства: від вживання російських літер для передачі звуків і прагнення максимально наблизити "русинський" правопис до норм словацької літературної мови, до пропозицій перейти на латинську абетку. Підсумовуючи правописну діяльність неорусинів, автор влучно цитує закарпатського гумориста Марка Бараболю, "який ще в XX ст. висміяв тутешняцькі мовні переваги":

*Дайте нам язык у школы  
Всякий — хоч и хінський,  
Хоч мадярський,*

*хоч кацанський,  
Лем не український" [с. 239]*

Особливе здивування та обурення викликає те, що знярядям сепаратизму на Закарпатті виступає церква. І не стільки православна церква Московського патріархату, яка панує ледь не в кож-

ному селі, скільки Мукачівська греко-католицька єпархія, яка попри цілковиту канонічно-обрядову єдність функціонує самостійно від Української греко-католицької церкви.

Ще 1888 року план папи Лева XIII приєднати Мукачівську та Пряшівську єпархії до Галицької митрополії викликав хвилю обурення офіційного Будапешта. Саме так! Примаєс Угорщини, кардинал Я. Сімор назвав його "великою образою національних почувань мадярів" [с. 27]. Знову ж таки бачимо, в чій інтерес діють "русинські" сепаратисти, бо саме Мукачівська єпархія викликає в них особливе зацікавлення. Оскільки офіційний Ватикан, який 1993 року тимчасово надав Мукачівській греко-католицькій єпархії статус sui iuris, ніде не називає цю єпархію русинською, "щоб виправити цей "дрібний недогляд", неорусини вдаються до свідомого улюбленого прийому маніпуляцій та заявляють, що Мукачівська греко-католицька єпархія має офіційний статус єпархії Русинської католицької церкви" [с. 281].

Узявши на озброєння мовне питання, від 90-х років минулого століття керівництво єпархії не втомлюється повторювати, "що старослов'янська мова є рідною для місцевих закарпатців, тоді як використання в богослужіннях української мови, на їхню думку, неспроможне забезпечити належної їй урочистості та суперечить місцевим традиціям. Дійшло до абсурду, але в кафедральному храмі Ужгорода понад 25 років діє громада, яку напівофіційно називають українською лише тому, що вірні цієї громади домоглися, аби в неділі та святкові дні відправлялася одна літургія українською мовою. Неприязне ставлення до української мови в Мукачівській греко-католицькій єпархії є таке велике, що, як зізнаються окремі священики, їх скеровували на певні парафії лише у разі відмови від ведення богослужіння українською мовою" [с. 290].

Знаючи, який вплив має церква на Закарпатті, деякі діячі Мукачівської греко-католицької єпархії, підтримувані високопоставленими ватиканськими ієрархами словацького або угорського походження, у своїх "релігійних" виданнях намагаються посягати неприязнь закарпатців до своїх братів по вірі з України, а особливо — до галичан, проповідують відмінність, окремішність закарпатського етносу від загальноукраїнського. Лише з подіями 2013—2014 років, — зазначає Л. Белей, — відбулося помітне послаблення неорусинського



"за походженням неорусинство є реакцією імперських (російських, угорських) сил на українське національне відродження; чітко простежується безпосередня залежність між активністю неорусинського руху та успіхами національного самоствердження українців. Сплески активності неорусинства збігаються в часі з періодами активізації процесів українського національного відродження та державотворення" [с. 74—75].

Що ж таке неорусинство сьогодні? Прослідковуючи події від 1989 року в Україні загалом та на Закарпатті зокрема, можна чітко зрозуміти, для чого відроджений і кому вигідний цей проект, хто був і залишається основними гравцями брудної гри, яку роль відіграє в цій історії місцевий феодал В. Балага, який за прикладом донбаських олігархів намагається шантажувати Київ "русинською автономією". Прикметно, що на кожному етапі еволюціонування "політичного русинства" його фінансово й медійно









# Українські грошові знаки доби визвольних змагань

Світлана КОНЮШЕНКО,  
завідувач Наукового відділу виставок Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному  
Фото Тараса ПОШИВАЙЛА

Ця мистецька подія — унікальна, адже виставка відкрилася століття потому, як з'явилися її експонати.

У новітній історії України переломним став 1917 рік. Після Лютневої революції в Росії та утворення в березні Центральної Ради, яку очолив Михайло Грушевський, відразу ніхто не говорив про запровадження національної валюти. Нова влада ставила перед собою завдання досягти лише права на автономію України в складі федеративної держави. Власні гроші для України в умовах федерації та єдиного економічного простору не передбачалися. Однак упродовж літа-осені різка зміна політичної ситуації змусила українську владу терміново вирішувати питання незалежності та суверенітету республіки. Серед нагальних питань постала проблема забезпечення ринку необхідною кількістю грошей. Центральна Рада розпочала активний рух щодо запровадження власних грошових знаків та створення національної фінансової системи. Михайло Грушевський оголосив конкурс на кращі ескізи українських паперових грошей. У ньому взяли участь відомі художники, зокрема Георгій Нарбут, Василь Кричевський, Антон Серета, Григорій Золотов, Олександр Красовський, Борис Романовський. Опісною і прийняттям (чи відхиленням) проекту певного державного знака займалася окрема комісія, створена при Міністерстві фінансів. За умови ухвалення проекту його автор отримував високий гонорар, а саме: за проект грошового знака — від 2 до 5 тис. карбованців, за проект поштової марки — від 700 до 1000 карбованців.

29 вересня 1917 року Український уряд ухвалив Декларацію “Про децентралізацію українських фінансів, створення спеціального бюджету та Національного банку”. Ще до проголошення в IV Універсалі (22.01.1918) самостійності УНР Центральна Рада встигла провести низку важливих соціальних та економічних реформ, спрямованих на захист суверенітету України. 19 грудня Центральна Рада ухвалила “Тимчасовий закон про випуск державних кредитових білетів УНР”.

Спершу грошова одиниця УНР отримала назву “карбованець”, вартість якого дорівнювала 17,424 долі широкого золота (1 доля = 0,044 г золота). Ухвалою Центральної Ради було видруковано перший грошовий знак Української Народної Республіки — купюру вартістю в 100 карбованців, який надійшов у обіг 5 січня 1918 року. Автор оформлення грошового знака — видатний український художник-графік Георгій Нарбут, який для оформлення купюри використав орнаменти українського бароко XVII—XVIII століть, декоративні шрифти, зображення тризуба (родового знаку князя Володимира Великого) та куші (самострілу, герба Київського магистрату XVI—XVIII століть). Напис “100 карбованців” було подано українською мовою та мовами трьох найчисельніших національних меншин, що меш-

Національний музей-заповідник українського гончарства репрезентував найбільш повну в Полтавському регіоні колекцію перших українських грошових знаків доби визвольних змагань (1917—1919) з власного фондового зібрання.



кали на території України, — російською, польською та ідиш, за що в народі їх називали “сврейськими грошима”. Також були поширені назви “яєчня” — за те, що аверс було надруковано жовтою та жовтогарячою фарбами; “культури” — за прізвиськом власника друкарні, де їх виготовляли. Використання високоякісного, але звичайного паперу, робило їх вразливими до фальшування. Перші банкноти не мали захисних водяних знаків.

З огляду на те, що за Четвертий універсал УНР проголошував “самостійною, ні від кого не залежною державою”, Центральна Рада 1 березня 1918 року ухвалила Закон “Про грошову одиницю, биття монети та друк державних кредитових білетів”, яким було запроваджено нову грошову одиницю — гривню, що поділялася на 100 шагів і дорівнювала 1/2 карбованця. Запроваджувалися банкноти номіналом 2, 10, 100, 500 гривень.

Ескіз 2-гривневої банкноти виконав Василь Кричевський, ініціали якого “В. К.” є на лицьовому боці. Посередині банкноти зображений деревоподібний орнамент темно-зеленого кольору, від стовбура якого відходять в обидва боки по п'ять криволінійних гілочок; на нижніх з них висять стилізовані трикутні плоди. Це схематичне зображення священного дерева — популярного мотиву в українській народній творчості, який часто зустрічається в народних вишивках. У правому ромбі — тризуб, трактований надзвичайно цікаво: якщо уважно в нього вдивитися, то перед очима ясно постає схематизований птах — нижній подовжений кінець герба в цьому випадку є дзьобом, верхній — хвостом, бічні частини — крилами. Це — сокіл, що символізує могутність і силу.

Над іншими банкнотами працював Георгій Нарбут. Вони, як і попередні 100 карбованців, вирізнялися вишуканим оформленням. Під час роботи над створенням 10 гривень художник задіяв орнаменти українських книжкових гравюр XVII століття; для 100 гривень використав зображення

розкішного вінка з квітів і плодів. Посередині банкноти — тризуб. З боків — дві фігури: ліворуч — селянка з серпом і снопом у національному одязі; праворуч — робітник у фартуху поверх селянського українського одягу, що тримає молот, оббитий лавром. Знак у 100 гривень розміщено в незвичайній сітці у вигляді рамки; реверс прикрашають 2 колонки, над ними — квіти; у центрі банкноти — лавровий вінок, у середині якого — тризуб. 500 гривень прикрашає алегорія “Молода Україна” у вигляді опроміненої дівочої голови у вінку.

Зростання дефіциту державного бюджету, інфляція, потреба в розмінних номіналах спонукали Центральну Раду ухвалити 30 березня 1918 року рішення про додаткову емісію грошових знаків. Передбачалося випустити банкноти в таких номіналах: 5, 10, 25 та 50 карбованців. 6 квітня 2018 року емісію було реалізовано лише частково — в обіг надійшли банкноти номіналом 25 та 50 карбованців, проекти яких розробив художник Олександр Красовський. На аверсі розміщено дві символічні фігури: праворуч — селянин, який тримає в лівій руці лопату, ліворуч — селянка зі снопом пшениці в одній руці і серпом в іншій. Навколо них — рослинний орнамент. На реверсі у центрі — профіль чоловіка й жінки. Чоловік символізує козацьку Україну, жінка — відроджену нову державу — УНР. Завдяки своєму оформленню в народі вони отримали назву “лопатки” та “берізки”. Обидві банкноти мали однаковий малюнок і відрізнялися лише номіналом та кольором.

Купюри номіналом 10 карбованців з'явилися в обігу впродовж 1918 року, але вже поза існуванням Центральної Ради. Затримка з виготовленням гривень, труднощі з дрібними банкнотами та вилучення з обігу розмінних монет спонукали Народне міністерство фінансів УНР до ухвалення 18 квітня 1918 року Закону “Про запровадження розмінних марок в Україні”.

Розмінні марки-шаги, на відміну від поштових, мали зубку-

вання по периметру, на реверсі — зображення державного герба Тризуба та напис під ним у чотирьох рядках: “Ходить на рівні з дзвінкою монетою”. Мали номінали: 10, 20, 30, 40 та 50 шагів.

На марках були зображені такі сюжети: 10 шагів — Тризуб на тлі стилізованого зображення Сонця, від якого розходяться промені над Землею; 20 шагів — селянин із косою, зображення Тризуба; 30 шагів — алегорія “Молода Україна”; 40 шагів — Тризуб в обрамленні рослинного орнаменту, внизу праворуч — два схрещені поштові різьки; 50 шагів — номінал марки “50 шагів”, обрамлений рослинним орнаментом у вигляді вінка з двома схрещеними поштовими різьками у верхній його частині. Малюнки для перших двох марок виконав Антон Серета, трьох інших — Георгій Нарбут. Марки-шаги з'явилися в обіг 18 липня 1918 року.

5 серпня 1918 року з'явилися 3,6 відсоткові облигації внутрішньої позики, що називалися “Білетами Державної Скарбниці” номіналом 50, 100, 200 та 1000 грн. Такі білети друкували з 8 купонами (по 4 з кожного боку банкноти). Художник — Георгій Нарбут. Спочатку планували використовувати білети як облигації для внутрішньої позики, проте через брак грошей у серпні 1918 року уряд дозволив використовувати їх як гроші.

Гетьман Павло Скоропадський, прийшовши до влади в Україні у квітні 1918 року, відновив як основну грошову одиницю Української Держави карбованець. Було виготовлено ескізи купюру у 10, 25, 50, 100, 250 та 1000 карбованців. З цих купюр Георгієві Нарбутіві, який очолював утворену при гетьманові “Експедицію з заготовлення державних паперів”, належав ескіз лише 100-карбованцевого знака, де він використав портрет Богдана Хмельницького, індустріальні мотиви (композицію з ремісничих інструментів) та створений ним самим проект герба Української Держави зі сполученням символів “Тризуб” та “Козак з мушкетом”. Один із найкращих грошових знаків — банкнота 1000 кар-

бованців, виконана у стилі українського бароко. На звороті — дві жіночі постаті, між ними — тризуб і цифра “1000”. Одна з жінок тримає гетьманську булаву, інша — ріг достатку. З боків, у квадраті, — цифра “1000”. Від булави пішла назва банкнот — “гетьманки”. Ескіз створив Григорій Золотов.

У серпні-вересні 1918 року в Україну почали надходити перші партії грошей, надрукованих у Німеччині. Випуск гривень у обіг Київською конторою Державного банку розпочався тільки 17 жовтня 1918 року. Надруковано було зразу 6 номіналів: по 2, 10, 100, 500, 1000 і 2000 гривень (1000 і 2000 гривень уряд змушений був замовити через тогорічну інфляцію). Причому, тільки на двох останніх була офіційна назва України за часів гетьманату — “Українська Держава”. На перших чотирьох вона називалася “Українська Народна Республіка”. Білети у 1000 і 2000 гривень виконав Іван Мозалевський. На 1000 гривнях зображено давній герб Києва. У центрі — лавровий вінок, узятий з панегірика “Вперше на жалостний погреб зацного лицаря Петра Конашевича-Сагайдачного 1622 г.”.

Крім того, продовжували друкувати й знаки Державної скарбниці у 25 і 50 карбованців без змін в оформленні.

У жовтні 1919 року в обіг надійшла банкнота в 25 карбованців. Виготовили її за ескізом Антона Приходька, хоча певний час вважали, що автором малюнка був Олександр Красовський. З лицьового боку вгорі — дата “1919”. У центрі “25 карбованців” — “Козак з мушкетом”, а ще вище — “Тризуб” і текст “Знак Державної Скарбниці”. Зворотний бік схожий на 25 карбованців, випущених у Києві Центральною Радою. Середину займає овал із зображенням жіночої й чоловічої голів, угорі над ними — “25 карбованців”.

Разом з українською валютою — карбованцями та гривнями — в обігові були й російські рублі (царських і радянських емісій). Пересування іноземних військ територією України спричинило появу там купюр різних державних належностей, емітентів, назв, дат виготовлення. Залежно від перебігу історичних подій, у різних регіонах у грошовому обігу були: банкноти австро-угорського банку — крони; грошові знаки британського банку — англійські фунти; державні касові білети та банкноти Німеччини — марки; грошові одиниці національного банку та державні знаки Королівства Греції — драхми; білети польського банку та польської крайової позичкової каси — злоті та марки; білети головного банку Румунії — бони і леї; банкноти французького національного уряду — франки; білети Міністерства фінансів Чехословаччини — крони. Загалом, упродовж 1917—1920 років на території України в обігові були 47 видів паперових грошових знаків.

Нині в експозиції виставки перших українських грошових знаків доби визвольних змагань — унікальні історичні й мистецькі артефакти, провісники економічної незалежності Української Народної Республіки, свідки історії становлення Української Державності початку ХХ століття.



## Барви літньої палітри

На початку літа музеї та виставкові зали столиці запросили на відкриття художніх виставок: Муніципальна галерея мистецтв Деснянського району — на виставку Миколи Шевчука “У нашій раї на землі...”, Музей сучасного мистецтва України — на вернісаж “Адреса: Київ”, Центр української культури та мистецтва представив нові проекти, серед яких персональна виставка творів Тетяни Петенко “Тиха радість”, серія робіт від Наталії Трикіші “Клаптикові історії” та колективна виставка викладачів і студентів Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука “Арт-паралелі”.

Едуард ОВЧАРЕНКО  
Фото надані музеями

Микола Шевчук народився у селищі Смига Дубенського району Рівненської області. Закінчив Кременецьке педагогічне училище та Львівський політехнічний інститут (відділення архітектури), член НСХУ.

Митець більше двадцяти років викладає у Теробовлянському вищому училищі культури. Він лауреат обласної мистецької премії ім. Михайла Бойчука та Міжнародного осіннього салону “Високий замок” у Львові. 2010 року отримав міжнародну премію за твори на різдвяну тематику.

Микола Шевчук — художник, який здатен створити тонкий ліричний пейзаж і відтворити загадкову історично-міфологічну, зашифровано-орнаментальну візію і майже документальний портрет героя сучасної війни на Донбасі. Деякі картини вимагають дешифровки для глядача і таким чином кожен, хто споглядає цей живопис, бере участь у співтворчості. Можливо, уява глядача розтлумачить сюжет інакше, ніж це пропонує автор. Але саме



Робота з серії “Мої фантастичні риби”

жено рибу, перший християнський символ. Поштовхом до створення багатьох полотен стали творчість Тараса Шевченка і війна на сході України.

До організації та проведення виставки активно долучилися Анатолій Горювий та Ірина Тимошенко. Микола Шевчук планує і надалі працювати над проектом “У нашій раї на землі...”, доповнюючи його новими полотнами.

\*\*\*

Музей сучасного мистецтва України запросив на виставку “Адреса: Київ”. Тема цього міста безмежна. Київ оспіваний поетами та прозаїками, його малюють і фотографують. Для когось це місто дитинства, а хтось захоплюється його славетною історією.

У кожного Київ свій. А на виставці можна побачити столицю очима митців Олени Яблонської, Олександра Павлова, Ганни Файнеман, Ернеста Коткова, Олександра Найдена, Олексія Орябинського, Зої Орлової, Віктора Кизика, Якіма Левича, Олега Животкова, Юрія Соломка, Любові Рапопорт.

Якщо уважно вдивитися у твори цих авторів, то можна побачити хвилювання і радість, смуток і ніжність, захоплення і розчуження... Можна відчутти ритм, у якому працювали митці. Саме так, зі справжніми почуттями та живими емоціями, з особливим ритмом пишуться картини. А глядачам потрібно прийти і зануритися у цей енергетичний простір, відчутти місто, його мешканців, настрої і натхнення, насолодитися образотворчим літописом Києва.

“Сьогодні ми представляємо твори митців різних поколінь. Декого вже, на жаль, немає серед нас, а інші активно тво-



Картина Миколи Шевчука “За Україну, за її волю! Володимир Питак”

ця обставина робить художника неоднозначним і виводить за межі літературного сюжету.

Пан Микола — автор першого тривимірного пам’ятника “Небесній Сотні”.

“Говорити про Миколу Шевчука лише як про митця — замало. Це український патріот високої проби, художник, якого цікавить історія і сучасне життя України. Останні чотири роки він постійно возить волонтерську допомогу нашим оборонцям.

Микола Степанович народився в тих краях, де зароджувалася УПА. Для нього важливо, як розвиватиметься Україна. Він проводить прекрасні пленери. У нього чудові пейзажі, зображення храмів, галерея портретів від часів Київської Русі до сьогодення. Впевнений, що цей митець йтиме далі і ніколи не зупиниться у своєму розвитку”, — розповів народний художник України, лауреат Шевченківської премії Валерій Франчук.

Виставка “У нашій раї на землі...” вже експонувалася у Теробовлі, Тернополі, Рівному, Острозі, а ініціатором проведення київської виставки став Валерій Франчук. Своім головним завданням Микола Шевчук вважає патріотичне виховання українців, насамперед молоді. Тому одне з провідних місць у його творчості належить історії українського народу.

Один із диптихів художника присвячений “Лісовій пісні” Лесі Українки. Тут він представив символічні образи Лукаша і Мавки. Триптих “Родюча нива” створений після вивчення трипільської культури. На полотні вмонтована справжня трипільська кераміка. Тут же символ руху — на кінці зображена змія.

На полотні “Вечірнє послання” зобра-



Відкриття проекту “Арт-паралелі”

рять. Деякі художники побачили на виставці картини своїх батьків і це нагадало їм дитинство. Сподіваюсь, що ця виставка буде цікава не лише киянам, а й гостям столиці”, — зазначила, відкриваючи виставку, мистецтвознавець Ірина Алексєєва.

Виставка “Адреса: Київ” — поетична розповідь про час, що змінив життя, про вміння зупинити мить, про митців, які діляться власними роздумами. А в день відкриття нової експозиції деякими таємниціями своєї творчості поділилися сучасні київські художники Ніна Марценюк, Олена Агамян, Олександр Павлов, Олександр Міловзоров.

\*\*\*

У Центрі української культури та мистецтва працює відразу три виставки. Авторська серія робіт Тетяни Петенко “Лети, моя душа” виконана в техніці сухої пастелі та присвячена квітковій красі, торжеству життя. Також відвідувачі мають змогу помилуватися серією її робіт “Мої фантастичні риби”, створеною на натуральному шовку в техніці батику.

Тетяна Петенко — художниця і педагог. Свого часу отримала II премію на одному з престижних всесоюзних конкурсів із розробки ювелірних прикрас. А її дизайнерська розробка приладу для ювелірної промисловості експонувалася на ВДНГ України.

Пані Тетяна — учасниця багатьох виставок, конкурсів, інших творчих заходів. Її роботи є в приватних колекціях у Франції, Австрії, Німеччині, Канаді, Ізраїлі, США, Білорусі, Казахстані, Молдові, Росії. Мисткиня заснувала арт-студію, в якій за власною методикою успішно навчає дітей секретів малювання. Із задоволенням проводить майстер-класи і для дорослих.

Працює в різних техніках, використовуючи різноманітні матеріали.

Особливу увагу відвідувачів привертують квіткові композиції Тетяни Петенко “Троянди з мушлею”, “Цвіте вишня”, “Мальви”, “Бузок”, “Троянди в червоній вазі”. Спогади про дитинство надихнули художницю на створення робіт “Ведмедик”, “Зайчик у рожевому капелюшку”, “Котик”, “Мрії про пурпурове вітрило”, “Казкове рандеву”.



Учасники виставки “Адреса: Київ”

Другий проект Центру — серія робіт Наталії Трикіші “Клаптикові історії”. Тут експонують близько 40 панно в техніках печворку, квілтингу та арт-квілту, створених за картинами відомих художників. Також майстриня черпає сюжети з фотографій та вінтажних листівок. Це перша персональна виставка талановитої мисткині, яка вдало експериментує, створюючи унікальні роботи.

Цим видом рукоділля Наталя займається близько 4 років. Бере активну участь у колективних тематичних виставках. Приміром, у VII святі новорічної іграшки, яке відбулося торік у грудні в Центрі української культури та мистецтва.

Багатьом відома техніка печворку (шиття з клаптиків тканини). А квілтинг — поняття ширше, адже тут використовуються спеціальні техніки стібків, які надають тканині цікавої фактури. Для техніки арт-квілту притаманне застосування окрім стібків вишивки і батику (розпису по тканині).

Серед представлених робіт — “Прогулянка Венецією”, “Італійський пейзаж”, “Гірський пейзаж”, цикл творів за картинами зарубіжних художників.

Також Центр української культури та мистецтва нещодавно презентував виставковий проект “Арт-паралелі”. Нова експозиція представляє графіку, живопис та фотографії авторів різних поколінь — викладачів і студентів Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука.

Демонструючи цілком відмінні мистецькі уподобання, автори беруть за основу найважливіші першоелементи, з яких виникають асоціації, емоції, народжуються роздуми та враження. Проект “Арт-паралелі” виник із прагнення об’єднати в одному виставковому просторі різні за характером втілення формальні рішення у царині абстракції.

У роботах студентів I курсу кафедри монументального живопису Валерії Радченко, Дарини Святун, Віти Комирної, Анастасії Васильєвої, Вікторії Глушенко, Анастасії Калініченко та Ангеліни Шамайло нефігуративне мистецтво з’являється у вигляді композицій-вправ, у кожній із яких використано один з елементів, що відтворює певний настрій або стан.

У геометризованих мотивах робіт Лілії Журавель-Змеєвої відчутне тяжіння до узагальненості форм монументального мистецтва і разом із тим присутній своєрідний спогад про культуру минулого.

Катерина Гончар з яскравих поліхромних силуетів створює площинно-просторові композиції, наділені водночас властивостями живопису та рельєфу.

Відтворений через фактури та складні сполучення кольорів звичний світ невідносно змінюється у світлинах Ірини Міщенко.

У графічному циклі “Тага Його” Марини Ващенко виникає чудернацьке поєднання фольклорних мотивів і вигадливо-вишуканої пластики фантастичних істот.

Виставка “Арт-паралелі” — спроба простежити, як закони композиції та формотворення, увага до фактури поверхні проявляються у творчості різних за темпераментом і мистецьким досвідом авторів, дозволяючи відтворити найрізноманітніші думки та емоційний стан.